

Zafer Anıtından Tarihi Mirasa Altın Kapı'nın Kolektif Bellekteki Yolculuğu

From Triumphal Arch to Historical Heritage: The Journey of the Golden Gate in Collective Memory

İmge ÜRKÜT¹ Ebru Erdönmez DİNÇER²

Öz

İstanbul gibi tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış şehirlerde kolektif bellek mekânsal bir boyut kazanarak kent kimliğinin önemli bir parçasını oluşturur. Şehirdeki anıtlar ve yapılar sadece fiziksel varlıklarıyla değil, aynı zamanda taşıdıkları sembolik anlamlar ve etrafında oluşan kültürel hafıza ile de kent kimliğine katkıda bulunur. İstanbul'un tarihi surları arasında yer alan Altın Kapı bu türden bir yapıya örnek teşkil etmektedir. Roma İmparatorluğu döneminden bu yana imparatorluk gücünün, zaferin, dini inancın ve mistik efsanelerin merkezi olmuştur. Bu çalışma İstanbul kent kimliğindeki Altın Kapı'nın yerini, tarihsel süreç içerisindeki işlevsel ve anlamsal dönüşümünü ve nihayetinde kolektif bellekteki dönüşümünü incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamında Altın Kapı'nın Bizans döneminde zaferin simgesi olarak nasıl algılandığı ve Osmanlı döneminde nasıl Yedikule Hisarı'na dönüştürülerek farklı bir kimlik kazandığı ele alınmıştır. Yöntem olarak, tarihi kaynaklar ve literatür taraması kullanılarak yapının tarihsel evrimi ve kolektif bellekteki yeri analiz edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Altın Kapı'nın Bizans döneminde imparatorluk zaferlerinin ve gücünün simgesi olduğu, fetih sonrası dönemde ise mistik anlamlar yüklenerek farklı bir anlam kazandığı görülmüştür. Mermer Kral efsanesi gibi inanışlar, kapının Osmanlı döneminde de kolektif bellekteki yerini koruduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, Altın Kapı'nın İstanbul'un çok kültürlü ve çok katmanlı tarihinin önemli bir parçası olduğunu ve kent kimliğine hem somut hem de sembolik olarak katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Altın Kapı, Kent Belleği, Kent Kimliği, Kolektif Bellek.

ABSTRACT

In cities like Istanbul, which have hosted different civilizations throughout history, collective memory gains a spatial dimension and becomes an important part of the city's identity. Monuments and structures in the city contribute to the urban identity not only with their physical existence but also with the symbolic meanings they carry, and the cultural memory formed around them. The Golden Gate, located within the historical walls of Istanbul, is an example of such a structure. Since the Roman Empire period, it has been the symbol of imperial power, victory, religious belief, and mystical legends. This study aims to examine the place of the Golden Gate in Istanbul's urban identity, its functional and semantic transformation throughout the historical process, and ultimately its transformation in collective memory. Within the scope of the study, it has been addressed how the Golden Gate was perceived as a symbol of victory during the Byzantine period and how it gained a different identity by being transformed into the Yedikule Fortress during the Ottoman period. As a method, the historical evolution of the structure and its place in collective memory were analyzed using historical sources and literature review. The findings show that, it has been observed that the Golden Gate was a symbol of imperial victories and power during the Byzantine period, and that it took on a different meaning after the conquest, acquiring mystical significance. Beliefs such as the legend of the Marble King show that the gate maintained its place in the collective memory even during the Ottoman period. These results reveal that the Golden Gate is an important part of Istanbul's multi-cultural and multi-layered history and contributes to the city's identity both concretely and symbolically.

Keywords: Golden Gate, Collective Memory, Urban Identity, Urban Memory.

¹ Corresponding Author: Arş. Gör., İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, imge.urkut@nisantasi.edu.tr, ORCID: 0009-0007-7571-9836

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, eburue@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8779-6037

GİRİŞ

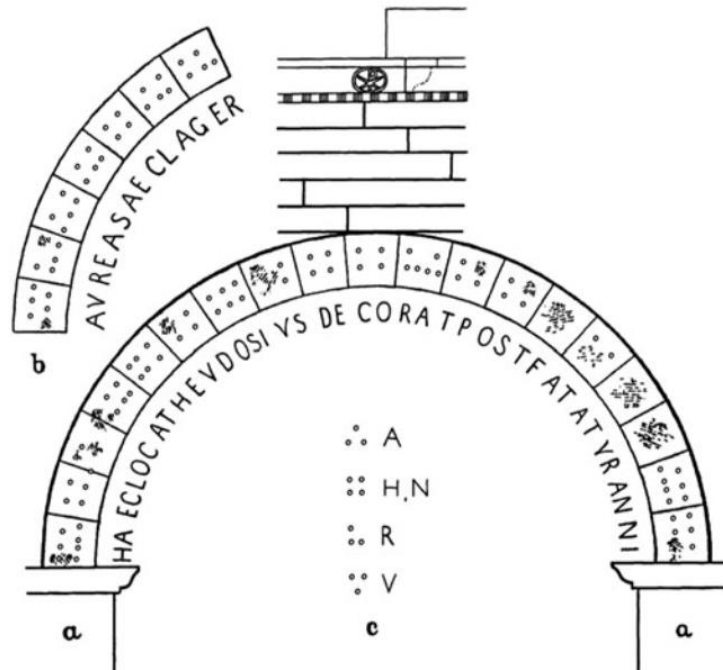
İstanbul gibi tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış şehirlerde, kolektif bellek mekânsal bir boyut kazanarak, kent kimliğinin önemli bir parçası hâline gelir. Şehirdeki anıtlar ve yapılar sadece fiziksel varlıklarıyla değil, aynı zamanda taşıdıkları sembolik anlamlar ve etrafında oluşan kültürel hafıza ile de kent kimliğine katkıda bulunur. Bu bağlamda, İstanbul'un tarihi surları içinde yer alan ve Roma İmparatorluğu'ndan bu yana imparatorluk gücünün, zaferin, dini inancın ve mistik efsanelerin merkezi olan Altın Kapı özellikle dikkat çekmektedir. Altın Kapı hem fiziksel hem de sembolik olarak İstanbul'un çok katmanlı tarihini ve kültürel dokusunu yansıttığından dolayı çalışma konusu olarak belirlenmiştir. Yapının farklı medeniyetlerin hâkimiyetinde farklı anlamlar kazanması, kent kimliğinin nasıl dönüşebileceğini anlamak açısından önemli bir vaka çalışması sunmaktadır. Çalışmanın amacı; İstanbul kent kimliğindeki Altın Kapı'nın yerini, tarihsel süreç içerisindeki işlevsel ve anlamsal dönüşümünü ve bu dönüşümün kolektif bellekteki yansımalarını incelemektir. Araştırma, Altın Kapı'nın Bizans dönemindeki zafer sembolü niteliğinden, Osmanlı döneminde Yedikule Hisarı'nın bir parçası olarak kazandığı yeni kimliğe odaklanmaktadır. Çalışmada tarihsel kaynaklar, arşiv belgeleri, seyahatnameler ve konuyla ilgili literatür taraması ve yerinde inceleme yapılarak; Altın Kapı'nın tarihsel evrimi ve kolektif bellekteki algısı kronolojik olarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında, yapının kent kimliğine olan katkıları değerlendirilmiştir.

Altın Kapı, İstanbul'un tarihî yapılarından biri olarak, zafer takı niteliğinde inşa edilmiş, adını ve kapı kanatlarını süsleyen altın kaplamalardan almıştır. Bu anıtsal kapı, Roma İmparatorluğu döneminde "Porta Aurea" olarak anılırken, Osmanlı döneminde "Yedikule Kapısı" adıyla bilinmiştir. İlk yapımında antik heykellerle süslenen Altın Kapı, yüzyıllar boyunca şehre zaferle dönen imparatorların törenle karşılandığı başlıca giriş olarak işlev görmüştür (Fatih Belediyesi, t.y.). İstanbul'un fethi sonrası Yedikule Hisarı'na dahil edilen bu kapı, Bizans döneminde de çeşitli mimari değişiklikler geçirmiştir; geç Bizans devrinde yan girişler örülmüş ve ana girişin küçültülmesi sırasında kuzeydeki açıklıklarda orijinal söveler yeniden kullanılmıştır (Asutay-Effenberger, 2017).

Şekil 1. Altın Kapı Restitüsyonu (Byzantium1200, 2008)

Altın Kapı, adını yalnızca kaplamalarındaki altın yaldızlardan değil, aynı zamanda üzerine kazınmış bronz harflerle süslü tunç kitabelerden de alır. İnşa edildiği dönemde ışıldayan bu tunç levhalardan birinde Latince “AVREA SAECLA GERIT QUI PORTAM CONSTRVIT AURO” ifadesi yer alır. Ünlü tarihçi Charles du Cange’ın tespit ettiği bu yazı, “Kapıyı altın olarak yaptıran altın bir devir yarattı” anlamına gelir ve yapının sembolik değerini simgeler. Şehre açılan tarafta yer alan bir diğer Latince “HAEC LOCA THEVDOSIVS DECORAT POST FATA TYRANNI” ifadesi ise “Tiran’ı yok ettikten sonra Teodosius burayı süsledi” anlamına gelir (Fatih Belediyesi, t.y.). Tiran’ın düşüşünü ilan eden yazıt doğuya, şehre doğru bakıyordu. Kapının altınla süslendiğini ve altın bir devrin yaratıldığını bildiren yazıt ise batıya, Avrupa’ya doğru bakıyordu (Omissi, 2016). Bu ifadeler, Altın Kapı’nın sadece bir mimari yapı değil, aynı zamanda Doğu Roma İmparatorluğu’nun gücünü ve zaferlerini simgeleyen bir anıt niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Bizanslılar, şehir için tehdit oluşturan kuşatmalardan önce, Altın Kapı üzerindeki altın yaldızlı harflerin düşman eline geçmemesi amacıyla bu harfleri kapıdan sökmüştür. Bu harflerin tamamen sökülmesi ise muhtemelen 1204’teki Latin istilası sırasında gerçekleştiği düşünülmektedir (Sarımeşe, 2020).

Şekil 2. Altın Kapı'nın Ana Kemerinin Üzerindeki Dübel Delikleri (Strzygowski, 1893)

Altın Kapı’nın inşasına dair ayrıntılar ve burada bahsedilen Theodosius’un kim olduğu uzun süre akademik tartışmalara konu olmuştur. Asutay-Effenberger’in aktardığı (2017) bir görüşe göre, kitabede atıfta bulunulan imparator, 388 yılında Magnus Maximus adlı tiran üzerindeki zaferiyle bilinen I. Theodosius’tur ve kapının yapımı onun dönemine tarihlenmelidir. Diğer bir görüş, surların inşasını üstlenen II. Theodosius’un kitabede adı geçen kişi olduğunu ve Altın Kapı’nın da surlarla birlikte inşa edilmiş olması gerektiğini savunur. Öte yandan, Philipp Schweinfurt tarafından önerilen ve zamanla gözden kaçan üçüncü bir görüşe göre kapı, 425 yılında tamamlanmıştır. Schweinfurt, bu görüşünü 425 yılında yazılmış Notitia Urbis Constantinopolitane adlı kaynakta, yalnızca Constantinus Surları’ndaki Altın Kapı’nın bahsediliyor olmasına dayandırır ve bu nedenle Yedikule Altın Kapı’sının daha sonra yapıldığını öne sürer.

1933-1934 yılları arasında B. Meyer-Plath ve A.M. Schneider, kara surları ile Altın Kapı arasındaki bağlantıyı incelemiş ve bu iki yapının birbirine bağlı olduğunu, dolayısıyla çağdaş yapılar olduğunu sonucuna varmışlardır. Strzygowski de yapısal kanıtların surlarla mermer kulelerin aynı dönemde inşa edildiğini gösterdiğine inanmıştır; ancak Altın Kapı’nın surlardan daha önce yapıldığını düşündüğü için

kulelerin kapıyla aynı anda inşa edildiğini reddetmiştir (Bardill, 1999). Bu tartışmalar, Altın Kapı'nın tarihsel ve mimari öneminin yanı sıra, yapının inşasıyla ilgili farklı yorumların ve araştırmaların varlığını da göstermektedir.

1. Konumu ve Tarihi

Altın Kapı; İstanbul'un Fatih ilçesinde Marmara kıyısının yaklaşık 600 metre kuzeyinde yer alır. MÖ 2. yüzyılda Romalılar tarafından inşa edilen ve İstanbul'dan Roma'ya kadar uzanan yolların bir parçası olan Via Egnatia'nın şehrin ana caddesi Mese ile (sonraki adıyla Divanyolu) kesiştiği noktada yer alır. Diğer bir deyişle, İstanbul'dan Roma'ya uzanan yolun başlangıç noktası Altın Kapı'dır.

Şekil 3. İstanbul'dan Roma'ya Uzanan Via Egnatia ve Via Appia Kara Yolları (Creator Engine, t.y.)

1.1 Bizans Dönemi: Zaferin Simgesi

Altın Kapı, Bizans döneminde İstanbul'un savunma ve zafer anıtı olarak simgesel bir değere sahipti. Bu kapı, şehirdeki en ihtişamlı zafer kapısı olarak biliniyordu ve birçok heykelle süslenmişti. Efsaneye göre bu heykeller arasında İmparator Theodosius'un heykeli de bulunmaktaydı; ancak bu heykelin 740 yılında, III. Leon zamanında düştüğü kaydedilmiştir (Gyllius, 1729).

Kapının, 532 yılındaki ilk Latin istilasında ciddi hasar görmesine rağmen, Bizanslılar tarafından onararak eski görkemine yeniden kavuşturulması, yapının imparatorluk için önemini vurgulamaktadır. Ancak sonra yıllar içerisinde kapı aşama aşama duvarla örülmüştür. Bizans'ın son dönemlerinde Altın Kapı eski görkemini yavaş yavaş yitirmiştir, yan girişler bu devirde örülmüştür (Asutay-Effenberger, 2017). 12. yüzyıl civarında, imparatorların Ayasofya ve Hipodrom'a geleneksel ziyaretleri sırasında Altın Kapı'dan geçerek şehri boydan boya kat eden uzun rota terk edilmiştir. Bunun yerine, imparatorlar Haliç'te bir noktaya kadar deniz yoluyla gelip, karaya çıktıktan sonra Akropolis üzerinden Ayasofya ve Hipodrom'a ulaşan daha kısa bir rota kullanmaya başlamışlardır (Berger, 2017). İmparator V. İoannis, iç savaşların ardından 1341 yılında "Kastellion tes Chryseias" adı verilen bir kale inşa ederek kapıyı savunma amaçlı kullanmıştır (Doukas, 1975). Fakat İoannis'in bu isteği, Sultan I. Bayezid'in (1389-1402) baskısıyla son bulmuştur. Bayezid, kalenin yıkılmaması halinde V. John'un oğlu Manuel'i kör etmekle tehdit ederek, kalenin yıkılmasını sağlamıştır. Yapının inşasında kullanılacak malzeme sıkıntısı nedeniyle Palaiologos, çevredeki All Saints Kilisesi, Forty Martyrs Kilisesi ve St. Mokios Bazilikası'nı kalıntılarından temin ettiği taşları kullanmak zorunda kalmıştır.

Altın Kapı'nın geçirdiği evrelere bakarak Bizans İmparatorluğu'nun tarihi süreci de yorumlanabilir. Erken dönemlerinde görkemli ve güçlü bir imaj çizen Bizans, bu üç kemerli ihtişamlı zafer takını inşa ettirmiştir. Ancak, zamanla gücünü kaybeden ve kendini koruma çabasına giren Bizans, kuşatmalar sırasında Altın Kapı'nın kemerlerini örmeye başlamıştır. Bizanslıların Altın Kapı'yı örerek büyük ölçüde

kapatmalarının nedenini; Mehmed Ziya Bey 1920 yılında yazdığı eserinde (2021), o dönemde yaşanan şiddetli depremlere bağlamıştır. Sonuç olarak bir zamanlar ihtişamla yükselen Altın Kapı'nın kemerleri, fetih öncesinde ise neredeyse bir insan boyutuna kadar küçülmüştür.

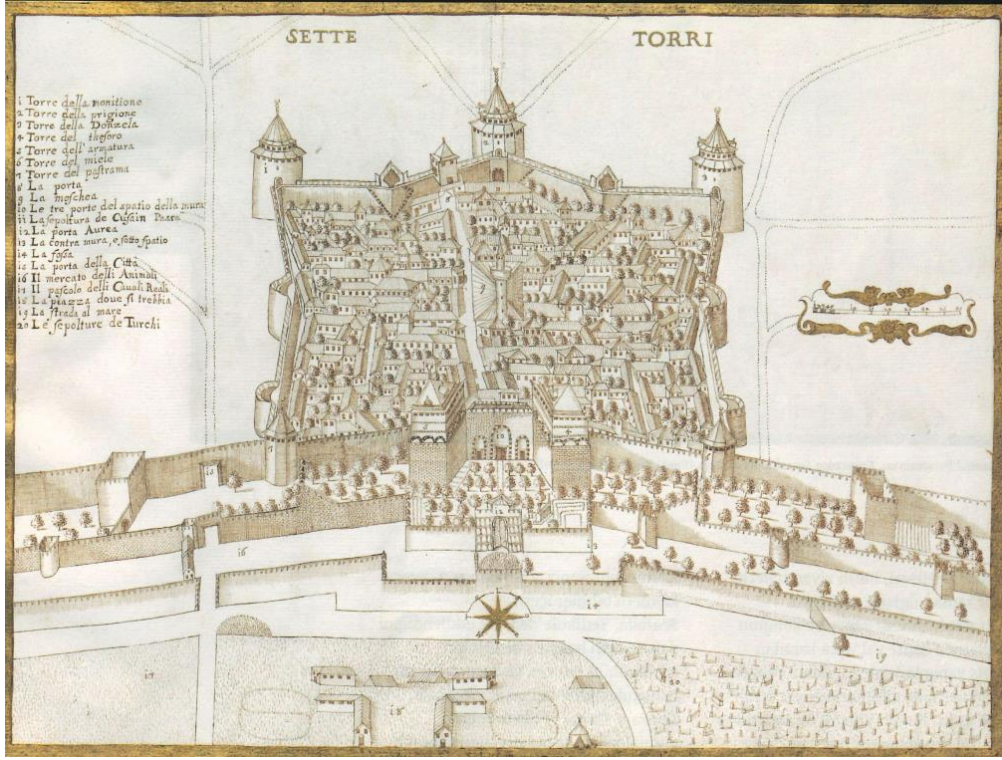
1.2 Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi: Yedikule Hisarı

İstanbul'un fethinden sonra, Fatih Sultan Mehmed'in talimatıyla Altın Kapı ve çevresindeki kuleler güçlendirilip, yapıya yeni kuleler ve duvarlar eklenerek Yedikule Hisarı oluşturulmuştur. Bu düzenlemelerle hisar, beşgen bir yapı olarak günümüzdeki formuna ulaşmıştır. Mevcut dört kuleye ek olarak inşa edilen üç yeni kule, surlarla birbirine bağlanmış, bu mimari düzenleme sayesinde hem işlevsel hem de sembolik bir hisar haline gelmiştir. Doukas'a göre (1975), 1459-1460 kışında yapımına başlanan bu düzenlemeyle hisarın içerisine bir garnizon yerleştirilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet hazinesi olan Hazine-i Hümayun da burada korunmaya başlanmıştır (Genim, 2020).

Şekil 4. Yedikule Hisarı, Kuleler ve Altın Kapı

Altın Kapı'nın Osmanlı dönemindeki estetik öğeleri Bizans'tan kalan mirasın bir parçası olarak dikkat çekmiştir. Kapı üzerinde bulunan Korint tarzı sütun başlıkları ve mitolojik figürlerle bezenmiş kabartmalar, fetih sonrası dönemde de varlığını korumuştur. Bu kabartmalar arasında mitolojik figürler olan Endimion, Pegasus, Herkül gibi figürler bulunduğu bilinmektedir (The Byzantine Legacy, t.y.). Bu zengin bezemeler 17. yüzyıla kadar varlığını sürdürse de zaman içinde büyük oranda yok olmuştur (Fatih Belediyesi, t.y.).

Şekil 5. Francesco Scarella'nın 1686 Yılına Ait Yedikule Hisarı Çizimi (Avusturya Ulusal Kütüphanesi Arşivi)

Yedikule Hisarı'nın Osmanlı dönemindeki işlevi zaman içinde değişiklik göstermiştir. İlk dönemlerde hazine ve askeri amaçlar için kullanılan hisar, hapisane olarak da kullanılmıştır. Pek çok Osmanlı devlet adamı ve yabancı elçi burada hapsedilmiştir. Hatta Sultan II. Osman (Genç Osman) da burada öldürülmüştür, sonrasında kulelerden birinin ismi Genç Osman Kulesi olarak kalmıştır. Yedikule Hisarı'nda bir süre tutuklu kalmış isimler arasında ünlü yazar Lev Tolstoy'un dedesi Kont Pyotr Tolstoy da yer almaktadır (Genim, 2020). 1831 senesinde kısa bir süreliğine hayvanat bahçesine dönüştürülmüş, 1875 yılında hisarın içine bir Kız Sanat Okulu kurulmuş, ardından 1895'te Müzeler Umum Müdürlüğü'nün kontrolüne verilmiştir. II. Mahmud döneminde kapıya eklenen Osmanlı tuğrası ve devlet arması gibi simgeler ise sonraki onarımlarla yok olmuştur (Ekim, 2021).

Cumhuriyet döneminde ise, Altın Kapı ve Yedikule Hisarı koruma altına alınmıştır. 1931 yılında arkeolojik kazılar yapılan Yedikule Hisarı, 1968 yılında İstanbul Hisar Müzeler Müdürlüğü'ne bağlanmış ve 1955-1970 yılları arasında Yüksek Mimar Cahide Tamer öncülüğünde restorasyon çalışmaları yürütülmüştür (Ekim, 2021). Günümüzde ise restorasyon çalışmaları devam etmektedir (Fatih Belediyesi, t.y.). Restorasyonun bir parçası olarak, geçmişte yapılan yanlış onarımların (çimento kullanımı gibi) zararları giderilmekte ve bir zamanlar yedi kulenin de üzerinde bulunan sivri kûlahların yeniden yerine konulması planlanmaktadır. Proje devam ederken hisar ziyaretçilere açık tutularak bir "yaşayan şantiye" olarak işlev görmektedir. Genel amaç, burayı çevresindeki meydanla birlikte kapsamlı bir deneyim sunan bir açık hava müzesine dönüştürmek ve İstanbul silüetini gravürlerden yola çıkarak restore etmektir. Projenin bitiş tarihi belli olmamakla birlikte onarım devam etmektedir (TRT 2, 2024). Kapı, artık daha çok tarihi bir anıt olarak görülmekte ve kültürel bir odak noktası olarak ziyaret edilmektedir. Eski ihtişamını ve mistik atmosferini kaybetmiş olan Altın Kapı, günümüzde İstanbul'un tarihi ve kültürel zenginliğinin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.

Şekil 6. Altın Kapı'nın 1937 Yılına Ait Bir Fotoğrafı (Artamonoff, 1937)

2. Kent Kimliği ve Kolektif Bellek

Kısakürek ve Bayazıt'ın (2021) çalışmasında derlediği üzere, kent, kolektif bellek ve kimlik kavramları birbiriyle derinlemesine bağlantılı ve karşılıklı etkileşim halindedir. Halbwachs'ın (1992) öncü çalışmaları, belleğin toplumsal bir yapı taşı olduğunu ve bireyin sosyal ve fiziksel çevresinden bağımsız ele alınamayacağını göstermektedir. Bellek, bireysel bir olgu olmanın ötesinde, kolektif bir sürecin ürünüdür ve bu nedenle "kolektif bellek" olarak tanımlanması daha uygundur. Kolektif bellek, bir grubun veya topluluğun paylaştığı anıları, deneyimleri, olayları, kişileri ve bunların mekânla olan güçlü bağını kapsamaktadır (Hall & McArthur, 1998). Toplumun benimsediği değerlerin izlerini taşıyan ortak mekânlar, kolektif belleğin canlı tutulmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynar.

Kent kimliği, bir kenti diğerlerinden ayıran, ona özgün bir karakter kazandıran fiziksel, sosyal, kültürel ve tarihsel unsurların bütünsel bir ifadesidir. Boyer (1996), kent kimliğinin, kentsel mekânların karakterini belirleyen unsurlar ve kentlilerin kolektif belleği ile şekillendiğini belirtmektedir. Ünlü'nün aktardığına göre (2021); belleğin mekânsal boyutu hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kaçınılmaz bir gerçekliktir. Çünkü mekân, tüm yaşantılarımızın ayrılmaz bir parçasıdır ve herhangi bir olayın mekânsal bir bağlam olmaksızın anlamlandırılması mümkün değildir. Kentliler, kentsel mekânları deneyimleyerek bu mekânlarla etkileşime girerek ve ortak bir tarih oluşturarak kolektif belleklerini inşa eder ve kent kimliğine katkıda bulunur. Kent kimliği, bir kentin kendine özgü "ruhunu", tarihini, kültürünü ve değerlerini yansıtır. Bu ruh, tarihi dokusunda, mimarisinde, sokaklarında, parklarında, meydanlarında, kısacası yapılı ve doğal çevreler olarak kentlilerin ortak deneyimlerini barındıran her noktasında yaşar.

Kent belleği, kolektif belleğin kentsel alanlara odaklanan özel bir tezahürüdür. Kentlilerin kent mekânlarını, tarihi ve sosyal çevresini deneyimlemeleri sonucunda oluşan bir kolektif bellek türüdür (Kısakürek & Bayazıt, 2021). Sonuç olarak, kent kimliği ve kolektif bellek kavramları iç içe geçmiş olup; bir kentin fiziksel ve sosyal mekânları, o kentin sakinlerinin paylaştığı ortak anıları, deneyimleri ve değerleri barındırır. Bu ortak hafıza kentlilerin kente aidiyet duygusunu güçlendirerek kentin

benzersiz karakterini ve kimliğini şekillendirir. Bu bağlamda kolektif bellek, kent kimliğinin hem oluşmasını sağlayan temel bir unsur hem de bu kimliğin nesilden nesile aktarılmasında kilit bir rol oynayan canlı bir mekanizma olarak değerlendirilmelidir.

2.1 İstanbul'un Kolektif Belleğinde Altın Kapı:

İstanbul surları arasında yükselen Altın Kapı, şehrin kolektif belleğinde yüzyıllar boyunca önemli bir iz bırakmıştır. Özellikle Bizans döneminde imparatorların zafer alaylarına ev sahipliği yapması, bu yapıyı imparatorluk gücünün ve zaferin en önemli simgelerinden biri haline getirmiştir. Halkın zihninde Altın Kapı, imparatorluk ihtişamının, askeri kudretin ve ilahi lütfun görkemli bir timsali olarak yer etmiştir.

2.1.1 Bizans Dönemi:

Bizans İmparatorluğu'nda zafer kazanmış bir generalin şehre dönüşü, halkın katılımıyla gerçekleşen büyük bir törenle kutlanırdı. Bu tören alayı, genellikle şehrin batısında yer alan Hebdomon (Bakırköy) bölgesinde başlar, zafer coşkusuyla dolu kalabalıkların tezahüratları eşliğinde Altın Kapı'dan şehre giriş yaparak Mese adlı ana cadde boyunca devam ederdi (Berger, 2017). Bu törenler, Altın Kapı'yı zaferle ve ilahi güçle ilişkilendirmiş; kapı, Bizans İmparatorluğu'nun gücünün ve ihtişamının doruk noktasını temsil eden, tarihi ve kültürel önemi büyük bir anıt olarak uzun yıllar kolektif bellekte yaşamaya devam etmiştir.

Şekil 7. Bizans İmparatoru II. Nikiforos Fokas'ın Konstantinopolis'e Girişi (Skylitzes, 2010)

Kapının bu sembolik anlamı, mimari özelliklerine de yansımıştır. Üzerindeki kabartmalar, heykeller ve süslemeler; imparatorluğun gücünü, zenginliğini ve sanatsal yeteneğini gözler önüne serer. Örneğin, kapının üzerindeki quadrigayı tasvir eden heykel, zafer alaylarının ve gücün klasik bir sembolüdür (Gögebakan, 2017). Quadriga heykeli Theodosius II tarafından Atina'daki Ares tapınağından getirtilmiştir (Albrecht, 2013). Ayrıca, kapının üzerinde yer alan Tike (Talih Tanrıçası) heykeli, şehrin korunmasını ve refahını simgeler. Tike, şehrin kaderini elinde tutan koruyucu bir tanrıça olarak Bizanslılar için büyük önem taşırdı ve aynı zamanda şehrin kurucusu tarafından Roma'nın yerini almaya "mukadder" olduğunu sembolik olarak göstermek için sıklıkla kullanılan bir motifti (Bassett, 2007). 17. yüzyılda Pierre Gilles ve İngiliz gezginler, dış kapının veya duvarın her iki tarafına da iki kat halinde düzenlenmiş kırık mermer kabartmalarla süslediğini ve bunların arasında Herakles'in 12 Görevi ve Prometheus'un Cezası gibi mitolojik sahnelerin tasvir edildiğini belirtmişlerdir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki küçük parçalar dışında, bunların çoğu kaybolmuştur; ancak Bizans Hristiyanları tarafından klasik pagan edebiyatına olan sürekli takdiri simgelemektedirler (Baghos, 2022). Bu görkemli süslemeler, askeri zafer ve ilahi korumanın güçlü bir birleşimini sergileyerek imparatorluğun varlığını şehrin her yerinde hissettirmekteydi (Malmberg, 2014).

Altın Kapı, Bizans İmparatorluğu'nun gerileme döneminde de zaferle olan ilişkisini muhafaza etmiş, bilakis etrafında oluşan efsanelerle birlikte bir zafer tılsımı olarak anlamını korumuştur. Örneğin, I. Basil'in şehre bu kapıdan girerek nihayetinde imparator oluşuna dair efsane, bu durumu örneklemektedir. Bununla birlikte, Altın Kapı aynı zamanda hükümdarlar için bir tehdit unsuru olarak da algılanmıştır. Nitekim II. İsaakios Angelos (1185-95), kehanetlerden ve antik eserlerin atfedilen tılsımlı güçlerinden çekinerek Altın Kapı'yı duvarla ördürdüğü düşünülmektedir (The Byzantine Legacy, t.y.). Altın Kapı'nın tılsımlı bir güce sahip olduğu düşüncesi, Osmanlı döneminde de etrafında oluşan efsanelerle beslenerek varlığını sürdürmüştür.

Altın Kapı'nın zafer alaylarındaki bu merkezi rolü, halkın bu yapıyı imparatorlukla ve onun gücüyle özdeşleştirmesine neden olmuştur. Bu durum, Altın Kapı'nın Bizans halkının kolektif belleğinde imparatorluk gücünün, zaferin ve kutsallığın simgesi olarak yer etmesini sağlamıştır. Kapı, Bizans İmparatorluğu'nun gücünün ve ihtişamının doruk noktasını temsil eden tarihi ve kültürel önemi büyük bir anıt olarak uzun yıllar halkın kolektif belleğinde var olmaya devam etmiştir.

2.1.2 Osmanlı Dönemi:

İstanbul'un 1453 yılında Osmanlı tarafından fethi, Altın Kapı'nın anlamında ve işlevlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bizans'ın zafer ve ihtişam sembolü olan bu anıtsal kapı, yeni bir kültürel bağlamda farklı bir kimliğe bürünmüştür.

Fetih sonrasında, Altın Kapı hem Rumlar hem de Türkler arasında geleceğin zaferlerine dair tılsımlı bir yapı olarak kalmıştır. İlginç bir şekilde, bu zaferler Osmanlı hükümdarlarıyla ilişkilendirilmemiş, Bizanslı veya Hristiyan fatihlerle özdeşleştirilmiştir. Kapı, Osmanlı fethini tersine çevirebilecek ve Hristiyan imparatorluğunu geri getirebilecek kadim bir gücün sembolü haline gelmiştir (Madden, 2012). Böylece, Altın Kapı, Bizans'ın çöküşünün bir kalıntısı olmaktan çıkarak şehrin yeniden doğuşunun bir aracı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum, kapının İstanbul'un kent belleğindeki yerinin ve öneminin fetih sonrası dönemde de devam ettiğini, ancak farklı bir anlam kazanarak dönüştüğünü göstermektedir.

Fatih Sultan Mehmet, Altın Kapı'yı duvarla ördürerek etrafına Yedikule Hisarı'nı inşa ettirmiştir (Madden, 2012). Bu hisar, stratejik bir savunma noktası olmanın yanı sıra, önemli mahkumların hapsedildiği bir hapisane ve devlet hazinesinin saklandığı bir yer olarak da kullanılmıştır. Bu durum, Altın Kapı'nın işlevselliğinde önemli bir değişime işaret etmektedir. Bizans döneminde zafer alayları ve dini törenlere ev sahipliği yapan kapı, Osmanlı döneminde askeri ve idari yapının bir parçasına dönüştürülmüştür. Hisarın inşası, kapının sembolik anlamını da etkilemiştir. Ancak bu değişim, kapının etrafında efsanelerin ve inanışların devam etmesine engel olmamıştır (Madden, 2012). Aksine, kapının gizemli geçmişi ve yeni işlevi, halk arasında farklı hikayelerin ve yorumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu efsaneler ve inanışlar, Osmanlı döneminde Altın Kapı'nın İstanbul'un kolektif belleğindeki yerini ve kent kimliğindeki rolünü daha da karmaşık ve zengin hale getirmiştir.

İstanbul'un fethi, Altın Kapı'nın kültürel bağlamdaki algılanışında köklü bir değişime neden olmuştur. Artık Roma zaferlerinin bir hatırası olmaktan ziyade, gelecekteki zaferlerin bir tılsımı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu inanış, Hristiyan halk arasında yaygın olmakla birlikte, Osmanlılar arasında da kapının bu yönde bir gücü olduğuna dair inançlar mevcuttu. Başka bir deyişle kapı sadece bir kalıntı değil, aynı zamanda Osmanlı fethine karşı bir umut ve Hristiyan İmparatorluğu'nu yeniden inşa etme potansiyelini barındıran mistik bir sembol haline gelmiştir. (Madden, 2012). Bu inanç, son imparator Konstantin XI Palaiologos'un kaderi etrafında gelişen efsanelerle pekiştirilmiştir. Bu efsanelerde kapı, bir gün uyanarak Hristiyan imparatorluğunu yeniden kuracak olan Mermer Kral'ın saklandığı yer olarak tasvir edilmiştir. "Mermer Kral" efsanesine göre, Konstantin savaşta ölmemiş, bir melek tarafından mermere dönüştürülerek Altın Kapı altında gizli bir mağarada saklanmıştır (Baghos,

2022). Bu inanış, Konstantin'in bir gün uyanarak halkını ve şehri kurtaracağı düşüncesine dayanmaktadır. Rivayete göre, Türkler, Konstantin'in olası dirilişine karşı önlem olarak Altın Kapı'yı duvarla ördüğü rivayet edilir. Efsaneye göre, Tanrı Konstantinopolis'in geri alınmasını dilediğinde bir melek gökten inerek Konstantin'i uyandıracak ve ona son savaşta kullandığı kılıcı verecektir. Konstantin, bu kılıçla Türkleri Kızıl Elma Ağacı'na kadar sürecek ve Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kuracaktır (Keep Talking Greece, 2020). Hatta, Osmanlıların daha sonraları bu sözü geçen mağarayı aradığı ancak bulamadığı da söylenmektedir (Madden, 2012).

Kapı çevresinde oluşan inanışlara ve özellikle Mermer Kral efsanesine Türklerin de bir ölçüde inandığı görülmektedir. Bu durum, Altın Kapı'nın sadece Bizanslılar için değil Osmanlılar için de sembolik bir anlam taşıdığını ve kolektif bellekteki yerini koruduğunu göstermektedir. Her ne kadar bu inanışın Osmanlı toplumundaki yaygınlığı ve hangi sosyal kesimler tarafından benimsendiği tartışmalı olsa da, tarihi kayıtlarda yer alan bazı olaylar, Altın Kapı'nın fetih sonrası dönemde de mistik bir aura ile çevrili olduğuna dair inanışın devam ettiğini göstermektedir.

Bu bağlamda 1626 yılında yaşanan bir olay dikkat çekicidir. Madden'in aktardığına göre (2012); İngiliz hükümetinin Osmanlı başkentindeki temsilcisi Sir Thomas Roe, varlıklı İngiliz koleksiyoncular için Altın Kapı'ya hala monte edilmiş halde bulunan büyük taş kabartmaları satın almak istemiştir. Ancak bu girişim kabartmaların tılsımlı olduğuna ve sökülükleri taktirde şehrin lanetlenerek düşeceğine inanan yerel halkın tepkisiyle karşılaşmıştır. Roe; kabartmaların sökülmesi için dönemin Başdefterdarı ile Altın Kapı'ya gelmiş olsa da halk karşı çıkmış, kısa sürede kabartmaların sökülmesine engel olmak için yüzlerce kişi toplanmış ve kapının "büyülü" olduğuna dair inanışlardan etkilenecek bu girişime izin vermemiştir. Roe, rüşvet vererek kabartmaları satın almaya çalışsa da başarılı olamamış ve sonunda Osmanlı yetkilileri tarafından Altın Kapı hakkında bir daha asla konuşmaması, hatta düşünmemesi konusunda uyarılarak gönderilmiştir.

1717 yılında yaşanan bir diğer olay da Altın Kapı hakkındaki inanışların Osmanlı'da 18. yüzyılda da devam ettiğini göstermektedir. Mısır'dan getirilen bir mumya Avrupa'ya götürülmek üzere İstanbul'dan geçerken, Edirnekapi'da Türk yetkililer tarafından durdurulmuştur. Mumyanın son Bizans imparatoru Konstantin XI. Paleologos'un bedeni olduğundan şüphelenen Osmanlı, Hristiyanların onu diriltmesi endişesiyle mumiye el koyarak Yedikule'ye hapsedmiştir. Mumya, başı kesilerek ve gövdesi ikiye bölünerek kulelerden birine kilitlenmiş ve uzun yıllar hisarda tutulmuştur (Madden, 2012).

Bu iki olay, Altın Kapı'nın Osmanlı döneminde de mistik bir anlam taşıdığını ve halk arasında çeşitli efsanelere ve inanışlara konu olmaya devam ettiğini göstermektedir. Kapının fetih sonrası dönemde de hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar için sembolik bir anlam taşıdığı ve kolektif bellekteki yerini koruduğu anlaşılmaktadır.

2.1.3 Geç Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi:

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine ve erken cumhuriyet dönemine bakıldığında; Altın Kapı'nın ve çevresindeki Yedikule Hisarı'nın çeşitli işlev değişiklikleri geçirdiği ve bu değişimlerle birlikte, kapı hakkındaki inanışların ve efsanelerin etkisinin azalmaya başladığı görülmektedir. 1766 yılında İstanbul'u vuran deprem, hisarın ve Altın Kapı'nın hasar görmesine yol açmıştır. Bu hasar, kapının fiziksel olarak daha da zayıflamasına ve eski ihtişamını kaybetmesine neden olmuştur (Ekim, 2021). Depremde hisarın da önemli bir kısmı zarar görmüş; Genim'in aktardığına göre (2020), III. Ahmed Kulesi bu depremde yıkılmış ve tekrar inşa edilmemiştir. 9 Temmuz 1782 tarihinde ise Yedikule Hisarı içinde bulunan mahallede çıkan ve kısa sürede yayılan yangın sonucu 3000 ev ve dükkân büyük hasar görmüştür (Slot, 1976).

Hisarın zaman içerisinde kız sanat okulu ve hayvanat bahçesi gibi farklı işlevlerle kullanılmış olması (Bkz. Bölüm 1.2) ve aldığı hasar, Altın Kapı'nın ve Yedikule Hisarı'nın önemini kaybetmesiyle birlikte kapının mistik ve sembolik anlamının da zayıflamasına katkıda bulunmuş olabilir. Zamanın akışı içinde efsanelerin unutulması ve toplumun, dolayısıyla toplumsal hafızanın değişmesi de bu süreçte etkili olmuş olabilir.

Kapı, artık daha çok tarihi bir anıt olarak görülmekte ve turistlerin ilgisini çekmektedir. Eski ihtişamını ve mistik atmosferini kaybetmiş olan Altın Kapı, günümüzde İstanbul'un tarihi ve kültürel zenginliğinin bir parçası olarak turistik bir ziyaret noktasıdır. Restorasyon çalışmalarının devam ettiği ve aynı zamanda ziyarete açık olduğu günümüzde kapının önünde hatıra fotoğrafı çektiirmek için bir fon bulunmaktadır.

Şekil 8. Altın Kapı'nın Günümüzdeki Hali (Kişisel Arşiv)

3. Değerlendirme ve Sonuç

İstanbul'un tarihi surları arasında anıtsal bir yapı olarak yükselen Altın Kapı, şehrin kimlik dokusunun ve silüetinin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Bu kapı yalnızca mimari bir eser olmanın ötesinde İstanbul'un çok katmanlı tarihinin, kültürel zenginliğinin ve kolektif hafızasının canlı bir sembolü olarak işlev görmüştür. Farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan Altın Kapı'nın mimari yapısı, kentin tarihi boyunca farklı kültürlerin birbiriyle nasıl harmanlandığını ve şehre özgü kimliği nasıl kazandırıldığını gözler önüne seren eşsiz bir tarihi belgedir. Hristiyan ve İslam sanatlarının izlerini bir arada taşıması, şehrin kozmopolit yapısının ve farklı medeniyetleri bir araya getiren birleştirici gücünün somut bir kanıtı niteliğindedir.

Bizans dönemi boyunca Altın Kapı, imparatorluk gücünün ve kolektif belleğin önemli bir mekânsal sembolü olarak işlev görmüştür. İmparatorların zafer alaylarına ev sahipliği yapan kapı, mimari unsurlarıyla Bizans'ın ihtişamını yansıtarak kent hafızasına kutsallık ve yenilmezlik temalarıyla kazanmıştır. Altın Kapı'nın tarihi serüveni, bir kentsel anıtın farklı medeniyetler altında nasıl dönüşüm geçirdiğinin ve kolektif bellekteki anlamının nasıl yeniden inşa edildiğinin çarpıcı bir örneğidir. Çalışmanın bulguları, Altın Kapı'nın Bizans dönemindeki işlev ve sembolizminden Osmanlı

dönemindeki yeni kimliğine uzanan net bir evrim çizgisi ortaya koymaktadır. Bizans İmparatorluğu için bir zafer anıtı ve kutsal bir mekân olan kapı, Osmanlı fethiyle birlikte askeri bir yapı olan Yedikule Hisarı'na dahil edilmiştir. Bu işlevsel dönüşümle beraber, kapının sembolik anlamı da bir kurtuluş ve yeniden doğuş efsanesinin, yani "Mermer Kral" anlatısının odak noktası haline gelmiştir. Bu durum; Altın Kapı'nın kolektif bellekteki yerinin bir medeniyetin zaferini temsil eden somut bir yapıdan, bir diğeri için mistik bir tehdit ve efsanevi bir umut sembolü haline dönüştüğünü göstermektedir.

Bu çok katmanlı dönüşüm, İstanbul'un bir palimpsest kent olarak okunmasını sağlamaktadır. Her dönem bir önceki dönemin izlerini tamamen silmek yerine kendi izlerini onun üzerine eklemiştir, böylece katmanlı ve zengin bir kültürel bellek yaratmıştır. Altın Kapı bu bağlamda farklı medeniyetlerin kolektif belleklerinin birbiriyle çatıştığı, kesiştiği ve yeniden müzakere edildiği bir mekân olarak öne çıkmaktadır. Bir kültürün zafer anıtı bir diğer kültürün mitolojik umudu haline gelerek, şehrin ruhunu oluşturan bu etkileşimin en somut örneklerinden birini teşkil etmektedir. Bu durum Altın Kapı'nın sadece bir kapı değil; aynı zamanda farklı kültürel anlatıların ve tarihlerinin iç içe geçtiği, yaşayan bir sembol olduğunu kanıtlamaktadır.

Günümüzde Altın Kapı bu zengin tarihi ve kültürel katmanları barındıran bir bellek mekânı olarak varlığını sürdürmektedir. Artık birincil olarak turistik bir cazibe merkezi olarak algılansa da taşıdığı sembolizm farklı kültürlerde hâlâ yankı bulmaktadır. Yunan folklorunda nesilden nesile aktarılan efsaneler (Koumakis, 2019), kapının kültürel hafızadaki yerinin canlı tutulmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum Altın Kapı'nın sadece İstanbul'un değil, aynı zamanda farklı kültürlerin ortak mirasının önemli bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Yedikule Hisarı'ndaki restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Hisar'daki çalışmalar tarihi dokunun korunarak burayı uluslararası standartlarda bir sanat galerisi ve müze olarak yeniden işlevlendirmeyi, böylece kentin kültürel mirasını global düzeyde görünür kılmayı amaçlamaktadır (TRT 2, 2024). Bu çabalar yalnızca bir tarihi yapıyı restore etmekle kalmayıp; aynı zamanda onu çağdaş koruma anlayışıyla uyumlu, yaşayan bir kültür ve sanat merkezine dönüştürmeyi hedefleyerek İstanbul'un kültürel mirasını geleceğe taşıma misyonunu güçlendirmektedir.

Sonuç olarak Altın Kapı'nın kolektif bellekteki bu benzersiz yolculuğu, kentsel anıtların sadece fiziksel yapılar olmadığını; aynı zamanda bir toplumun ortak anılarını, inanışlarını ve kimliğini şekillendiren canlı birer kültürel aracı olduğunu kanıtlamaktadır. Altın Kapı; mimarisi, efsaneleri ve işlevsel dönüşümleriyle İstanbul'un tarihsel sürekliliğini, kültürel çeşitliliğini ve kimliğini anlama noktasında önemli bir referans noktası sunmaktadır.

Etik Standartlara Uyum

Çıkar Çatışması: Yazar(lar), bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder. Eğer çıkar çatışması mevcut ise, bu durumun ayrıntıları ve nasıl çözüleceği, ıslak imzalı Çıkar Çatışması Beyan Formu ile birlikte belirtilmelidir. Bu form, makale süreç dosyasına eklenmek üzere her bir yazar tarafından ayrı ayrı imzalanmalıdır.

Çıkar çatışması, yalnızca yazar(lar) arasında değil, aynı zamanda yazar(lar) ile üçüncü kişiler veya kurumlar arasındaki olası hukuki ve etik ilişkileri de kapsamalıdır.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

KAYNAKÇA:

- Albrecht, B. (2013). *Accounts of Medieval Constantinople: The Patria*. (A. Berger, Trans.) Harvard University Press.
- Keep Talking Greece (2020). *Greek Legend: The "Marbled King", Hagia Sophia and the Red Apple Tree*. <https://www.keeptalkinggreece.com/2020/07/24/hagia-sophia-marbled-king-red-apple-tree-legend-byzantine/>
- Artamonoff, N. V. (1937). *Golden Gate*. Interior facade of the Golden Gate.
- Asutay-Effenberger, N. (2017). Surlar ve Kapılar. *Suriçi İstanbul, Fetihten Önce ve Fetihten Sonra* içinde (s. 69-100). Fatih Belediyesi Yayınları.
- Baghos, M. (2022). *Walls, Gates, and a Marble King: The Symbols of Theodosian Constantinople*. The Symbolic World: <https://www.thesymbolicworld.com/content/walls-gates-and-a-marble-king-the-symbols-of-theodosian-constantinople#body>
- Bardill, J. (1999). The Golden Gate in Constantinople: A Triumphal Arch of Theodosius I. *American Journal of Archaeology*, 103(4), s. 671-696.
- Bassett, S. (2007). *The Urban Image of Late Antique Constantinople*. Cambridge University Press.
- Berger, A. (2017). Bir İmparatorluk Merkezi Olarak Konstantinopolis. *Suriçi İstanbul Fetihten Önce ve Fetihten Sonra* (s. 57). İçinde İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları.
- Boyer, M. C. (1996). *The City of Collective Memory*. The MIT Press.
- Byzantium1200. (2008). *Porta Aurea Golden Gate*. <https://nicaea.byzantium1200.com/p-aura.html>
- Creator Engine. (t.y.). *Via Egnatia*. Routes4Culture: <https://routes4culture.com/destinations/via-egnatia/>
- Doukas. (1975). *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks: An Annotated Translation of "Historia Turco-Byzantina" 1341-1462*. (H. J. Magoulias, Çev.) Wayne State University Press: Detroit.
- Ekim, Z. E. (2021). *Kartpostallarda Yedikule Hisarı*. Fatih Belediyesi Kültür Yayınları.
- Fatih Belediyesi. (t.y.). *Altın Kapı*. <https://www.yedikulehisari.com/altin-kapi/>
- Fatih Belediyesi. (t.y.). *Osmanlı Dönemi*. <https://www.yedikulehisari.com/osmanli-donemi/>
- Fatih Belediyesi. (t.y.). *Yedikule Hisarı Restorasyon Raporu*. <https://www.yedikulehisari.com/restorasyon-raporlari/>
- Genim, S. (2020). Yedikule Hisarı. *Turing Dergisi* (404), s. 46-59. TTOK.
- Göğebakan, Y. (2017). Dörtlü Atlı Grup Olarak "Quadrığa" ile "Mahşerin Dört Atlısı"nın İlişkilendirilmesi ve Sanatsal Yansımaları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(1), s. 104-126.
- Gyllius, P. (1729). *The Antiquities of Constantinople*. Londra.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. The University of Chicago Press.

- Hall, C. M., & McArthur, S. (1998). Integrated Heritage Management. Stationery Office.
- Kısakürek, Ş., & Bayazıt, E. (2021). Kolektif Bellek Kentsel Bellek ve Mekânsal Bileşenlerin Kent Kimliğindeki Yeri: Kahramanmaraş Kenti Örneği. *Journal of Environmental and Natural Studies*, 3(1), s. 1-21.
- Koumakis, L. (2019). Mermer Kralı ve Kızıl Elma Ağacı Efsaneleri. Ocak 2025 tarihinde Cognosco Team: <https://cognoscoteam.gr/archives/13027> adresinden alındı.
- Madden, T. F. (2012). Triumph Re-imagined: The Golden Gate and Popular Memory in Byzantine and Ottoman Constantinople. R. Gertwagen, & E. Jeffreys içinde, Shipping, Trade and Crusade in the Medieval Mediterranean (s. 317-328). Routledge.
- Malmberg, S. (2014). Triumphal Arches and Gates of Piety at Constantinople, Ravenna and Rome. S. Birk, T. M. Kristensen, & B. Poulsen (Dü) içinde, Using Images in Late Antiquity (s. 150-189). Oxbow Books.
- Mehmed Ziya Bey (2021). *İstanbul ve Boğaziçi Bizans ve Osmanlı Medeniyetlerinin Kalıcı Eserleri*. (B. Kabasoy, Ed.) SAMER Yayınları. (Original work published 1920)
- Nicol, D. (1992). The Immortal Emperor: The Life and Legend of Constantine Palaiologos, Last Emperor of the Romans. Cambridge University Press.
- Omissi, A. (2016). Damnatio Memoriae or Creatio Memoriae? Memory Sanctions as Creative Processes in The Fourth Century AD. *The Cambridge Classical Journal*, s. 170-199.
- Sarımeşe, F. (2020). *İstanbul'da Antik Çağın Son Zafer Takı: Altın Kapı "Porta Aurea"*. <https://www.gzt.com/skyroad/istanbulda-antik-cagin-son-zafer-taki-altin-kapi-porta-aurea-3565096>
- Skylitzes, J. (2010). *A Synopsis of Byzantine History, 811–1057*. (J. Wortley, Dü.) Cambridge University Press.
- Slot, B. (1976). The Fires in Istanbul of 1782 and 1784 According to Maps and Reports By Dutch Diplomatic Representatives. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 4(5), 47-66.
- Strzygowski, J. (1893). *Das goldene Thor in Konstantinopel*. Berlin.
- The Byzantine Legacy. (t.y.). *Golden Gate*. <https://www.thebyzantinelegacy.com/golden-gate>
- Toker, M. (2020). *Why did the Ottomans refer to Constantinople as "the red Apple"?* <https://www.quora.com/Why-did-the-Ottomans-refer-to-Constantinople-as-the-red-Apple>
- TRT 2. (2024, 14 Aralık). *Yedikule Hisarı | Resotrasyon 101 | 4. Bölüm* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=idalapBP_Mg
- Ünlü, T. S. (2021). *Nedir bu "Kentsel Bellek" ve Ne İşe Yarar?* Marmara Belediyeler Birliği: <https://www.marmara.gov.tr/tr/nedir-bu-kentsel-bellek-ve-ne-ise-yarar>

EXTENDED SUMMARY

This study delves into the captivating history of Istanbul's Golden Gate, meticulously tracing its fascinating journey through time. Originally a symbol of imperial grandeur and victory, it has evolved into a cherished historical monument, deeply embedded in the city's collective memory and urban identity. The research examines how the Golden Gate, a steadfast sentinel that has witnessed the rise and fall of empires, has become an inseparable part of Istanbul's urban fabric. It has played a pivotal role in shaping the city's physical landscape and cultural identity, serving as a tangible link to its glorious past. By meticulously analyzing its changing functions and symbolic meanings across various historical periods – from its origins as a Roman triumphal arch to its incorporation into the Ottoman Yedikule Fortress – the study aims to illuminate the Golden Gate's profound and lasting impact on the urban memory of Istanbul.

Methodology:

The research employs a comprehensive methodological approach that combines historical analysis with a thorough review of relevant literature, archival materials, and visual representations such as maps and drawings. This multi-faceted strategy allows for a deep exploration of the Golden Gate's historical context, architectural evolution, and its portrayal in various forms of media throughout history. By synthesizing information from these diverse sources, the study provides a holistic understanding of the Golden Gate's enduring presence in Istanbul's collective memory.

Results and Conclusions:

The study reveals that the Golden Gate's significance extends far beyond its physical structure, becoming deeply intertwined with the collective memory of Istanbul's inhabitants. Its symbolism has evolved in response to the cultural and political changes that have swept through the city. In the Byzantine era, it was associated with imperial triumphs, military prowess, and divine favor, serving as a backdrop for grand victory processions and religious ceremonies. During the Ottoman period, it transitioned into a place of mystique and legend, becoming associated with prophecies and tales of future emperors and hidden treasures. Despite these changing roles, the Golden Gate has consistently served as a powerful symbol, embodying Istanbul's rich history and cultural diversity.

The study concludes that the Golden Gate's enduring presence in Istanbul's collective memory highlights its significance as a historical landmark. Its transformation from a symbol of imperial power to a historical legacy reflects the dynamic relationship between the built environment and the cultural memory of a city. The Golden Gate stands as a testament to Istanbul's resilience and its ability to adapt and evolve while preserving its rich historical and cultural heritage.

Furthermore, the study emphasizes the Golden Gate's multifaceted contributions to Istanbul's urban identity, encompassing historical continuity, cultural diversity, and touristic appeal. Its architectural features and symbolic significance reflect the city's multi-layered history and cosmopolitan nature, making it a valuable resource for understanding Istanbul's cultural landscape. The Golden Gate serves as a bridge between different historical periods and cultural traditions, showcasing the city's ability to embrace change while preserving its rich heritage.